

potrebna dokazila, da je dokazovanje neprimerno, pomanjkljivo, ali pa na katera dokazila hoče opreti svojo sodbo. To je načelo sedanjega civilnega postopnika.

Ko pa se jela rušiti eventualna maksima v skrajnih njenih posledicah, morala se je sodniku dati pravica, opozoriti stranke že mej obravnavo, kaj da imajo dokazati, ali pa, če se to ni zgodilo, ponoviti končano pravdo in stranke vnovič pred se poklicati. In to pravico dajejo sodniku vse postave, ki se opirajo na dvorni dekret od 24. oktobra 1845. Pri javnej ustnej obravnavi tak formalizem ni več mogoč. Zato dobi po novem načrtu sodnik dokazovanje popolnem v svoji roki. Dokazuje se ali mej obravnavo, ali pa pred posebej zato naprošenim sodnikom. Vodstvo pa ima vedno sodnik, naj se dokazuje po pismih, po pričah, po izvedencih ali po ogledu.

Sodnik ima tudi oblast — in to je največi prevrat glede dokazovalnih sredstev, zaslišati stranko kot pričo v lastnej zadevi. Pri znanej naši glavnej prisegi, premika se dokazovanje mej tožiteljem in toženim popolnem mehanično. Nasprotnik dokazovalčev ima vedno prednost glede priseganja, sodnik pa stoji kot neprizadeta oseba na strani. Sedaj dobi sodnik dokaz v svoj delokrog in odločevalen bo le njegov liberum arbitrium. On posluša tisto stranko, ki se mu zdi bolj zanesljiva. In to velja pri vseh dokazovalnih sredstvih. Vse vezi, ki branijo po starej postavi sodnika, izreči se za pravico, ker se ni zadostilo obliki, odpadejo na jeden mah, ker po novem načrtu ne odločuje več oblika dokazovalnega pisma, število in osebne razmere prič in izvedencev, ampak jedino le — vest sodnikova.

Slovenščina v pisarnah v pervej 25letnici 19. stoletja.

Štev. 6. Slov. Pravnika donaša slovensko prisego iz leta 1785.

Posrečilo se mi je, najti nekoliko zapisnikov okrajne sodnije Brdske in jedno krajne sodnije Ponoviške grajščine, iz katerih se razvidi, da so priče takrat prisegale takole:

1. Po zapisniku dd. Egg (Brdo) 23. avgusta 1818.

„Jest J. J. persechem Bogo ussiga mogozhnimo eno zhisto „shuotno resnizhno Persego, de bom jest dons zhes usso letu, kar

„bodem jest u te Toshbe med Josepham N. in Martinam K. savol
„te shenske Dotte Josepha N. Shene poprashan bres ussiga snot-
„reinga nasai sadershaina al na duoje Sastopnoste mojieh Bessedie
„nobeinimo k lubesnie al is Surashtua, ampak to zhisto Resnizo
„govoru, nezh samouzhou, inu moje tu danashne govarjaine nobenmo
„popred povedou na bom, dokler leto od te Richtne gosposke
„resglassenu nabode, leto toku guishno, koker guishno meni Bog
„pomogai. Amen.“

2. Ravno taka prisega se je priseгла 24. julija 1815 pred omenjeno sodnijo v pravdi Janeza Fl. v lastnem imenu in v onem svojega hlapca Franceta Urankarja proti Martinu Ravnikarju zavoljo plačila.

3. Nekoliko drugače so besede prisege zapisane v pričnem zapisniku krajne sodnije Ponoviške, 6. aprila 1811. Glasi se takole:

„Jest perseshem k Bogu ussigamogozhnimo eno zhisto telesno
„inu resnizhno Persego, de jest zhes usse letu kar bodem u te
„Praude savolo ene pashe teh Vovaz uprashan pres Sadershka moje
„vesti alli duoine sorte Sastopnosti nobenio k Lubesni al k
„Ershaleino to zhisto Pravizo ven povedat, nezh samoužhat, inu
„tudi letu moje govarjene toku dougu nobenimo rasodeti ozhem,
„dokler taisto sam od te sodne gosposke na bode rasodetu inu
„nasnaine danu, toku guishnu koker Boug meni pomagei. Amen.“

Priča N. je narekoval meje pašnika (gmajne) po slovenski:

„Perhudnig na goshauze, na spizhastem hribze, na treshem
„Verho, na kovazhou Raune, na Poshgane, v starem Lasse, u
„mesarjouke, na samudetovem Lassu, u gospodouskem lasu, na
„Verh kerhlikouza, na Loke, na Bashonovem Lassu in u omolah.“

Ravno v tej pravdi je bilo spoznano na glavno prisego, in je načrt prisežnih besed (Eidesformel) nastopnemu zapisniku prilepljen v slovenskem jeziku takole:

„Jas Joseph N. perseshem Bogu ussigamogozhnimo eno
„zhisto shuotno resnizhno Persego, de Martin N. inoi Schwager
„moje shene Mize al negou sestre zeu ochzetnie guanth sunei enga
„firtocha ni dau inu nie odraitou, leto toko guischnu koker guischno
„meni Bog ussigamogozhni pomagai, Amen.“

4. V zapisniku Brdske c. kr. okrajne sodnije od 26. septembra 1829 najdem sledeče:

„Nach vorausgegangener Meineidserinnerung legte der Beklagte „J. T. in der Landessprache ab nachstehenden

Haupteid

„Jest J. T. perseshem Bogu usiga mogotshnimu eno zhisto „persego, de se is moj m vedenam, inu spounet namorem, inu de „jest na pepeunizhen tedin lanskiga leta, ker sem jest, moi brat, „inu ta K. G. is Ostarije tega Luka Zhessna od Lukouze domu „shli, nissem sa eni grosh kupleniga kruha u leti sgorei povedani „ustarije possabu, jest persheshem, de jest potlej per eni glich „en verkelz ure od Lukouze prezh moiga brata J. T. . . po leta „kruh u Lukouzo po nega jes nisem poslou; jest persheshem dalei „de jest nisem polei is toshnizo K. G.— med tem zhassam inu „ta zhas, kar brata ni sdramen blu, pod enim kosuzam ven sdunei „Gradischa nisem na eno gvishno visho is messam greshiu, inu is „no skus leto tega ta 14 N. leta 182 . . rojenga inu polei za L. „kershenga otroka nissem skasou. Taku gvishnu, koker nei men „bog pomaga, Amen.“

* * *

Tacih dokazov, — monumenta aere perennius, — nahajamo gotovo po vseh starejših registraturah mile naše domovine in poudarjam še posebno, da so navedeni izgledi zapisani ravno tako, kakor sem jih jaz posnel, in da ni pri nobenem prevoda v nemški jezik ali kake dotične opombe. — Služijo nam navedeni izgledi kot neovrglivi poroki, da je bil naš slovenski jezik že takrat, ko je bil komaj vpeljan občni sodni red 1. maja 1781, v naših sodnih pisarnah priznan domačim jezikom, kateremu gre ravno toliko pravdne moči kakor nemškemu, z jedno besedo, da je bila slovenščina že od nekdanj ne samo „Landes-“ temveč tudi „landesübliche Gerichtssprache“. —

Raznosti.

(Odlikovanje.) Dr. Janez Bleiweis vitez reda železne krone, je v smislu redovniških pravil povzdignen v dedni avstrijski viteški stan s primkom Trsteniški.

(Imenovanje.) Okrajni komisar g. Feliks Šašelj imenovan je okrajnim glavarjem za Kranjsko. — Absolvirani pravnik g. Anton Lenarčič imenovan je konceptnim praktikantom pri c. kr. deželnej vladi. — Idrijske